

POĽNOHOSPODÁRSTVO A AGROTURISTIKA VO ŠVAJČIARSKU

Existencia alpskej kultúrnej krajiny v jej dnešnej podobe je dedičstvom práce a života početných generácií roľníkov, žijúcich v horských oblastiach Švajčiarska. Aj keď v období 19. storočia vznikala kultúrna a kultivovaná alpská krajina len ako „vedľajší produkt“ poľnohospodárskej činnosti, táto situácia sa v období krátko po II. svetovej vojne podstatne zmenila. Alpská krajina sa stala „hlavným produktom“ hospodárskej, sociálnej a kultúrnej činnosti ľudí žijúcich v tejto dobe. Tento vývoj však zďaleka neprebíhal hladko a jednoducho.

V štruktúre poľnohospodárskych podnikov prebiehali a stále ešte prebiehajú významné zmeny. Malé podniky zanikajú, tradičné stredné poľnohospodárske podniky rovinného typu sú nútené zvyšovať intenzitu práce, alebo nastúpiť cestu získavania vedľajšieho príjmu, a súčasne sa, hoci zatiaľ v malej miere, objavujú aj nové moderné veľkovýrobné podniky. V obraze vidieckych štruktúr a osídlenia sa stále strácajú tradičné prvky roľníckeho osídlenia a roľníckej kultúry. Pôda sa využíva stále viac na špecializovanú, mechanizovanú a intenzívnu výrobu, pričom stráca svoj pôvodný charakter aj kultúrna krajina alpského typu, čo má, okrem priestorových, ekologických a ekonomických dôsledkov, i vážne sociálne a kultúrne dôsledky. Roľníctvo ako povolanie stráca na príťažlivosti, vznikajú nové možnosti príjmu, turistika poskytuje nové príležitosti pre zamestnanie, turistické využitie pôdy v horských oblastiach a s tým spojené zvýšenie cien pôdy negatívne vplyva na klasický spôsob roľníckeho osídlenia a roľníckeho využívania pôdy a krajiny.

Z hľadiska ochrany životného priestoru a životného prostredia sa ukazuje, že nie je zatiaľ lepšej cesty pre získanie ekologickej stability, prírodnej mnohostrannosti, prírodnej krásy, ale súčasne aj tradičnej kultúry a sociálneho života v alpských horských oblastiach, ako je tradičné horské poľnohospodárstvo.

Na druhej strane je pre vyššie príjmy, vyššiu zamestnanosť, celkový ekonomický a sociálny rozvoj, vyrovnanie príjmov a životnej úrovne roľníckeho obyvateľstva v horských oblastiach s ostatným obyvateľstvom je nevyhnutný rozvoj turistiky a cestovného ruchu v týchto oblastiach.

Je všeobecne známe, že okolo 40 % všetkých poľnohospodárskych podnikov vo Švajčiarsku sa nachádza v horských oblastiach, a rovnako je známe, že prevažná časť horských oblastí Švajčiarska nemôže existovať bez turistického ruchu.

Z uvedeného logicky vyplýva, že ďalšia existencia a rozvoj horských oblastí závisí od dobrej ekonomickej spolupráce oboch týchto sektorov národného hospodárstva, ale predovšetkým od rozvoja samotného poľnohospodárstva v týchto regiónoch.

Toto tvrdenie nie je len „poľnohospodárskym patriotizmom“, ale má vážne historické i aktuálne korene.

Základná závislosť turistiky od existencie a funkčnej schopnosti horského poľnohospodárstva sa musí stať východiskovým bodom nového partnerstva medzi poľnohospodárstvom a turistikou. Partnerské vzájomné fungovanie však znamená v dlhodobom zmysle partnerstvo medzi rovnocennými jednotkami. Poľnohospodárstvo

sa musí zamerať nielen na čo najvyššiu ziskovosť a dôchodkovosť svojej výroby, ale súčasne na tvorbu a obnovovanie kultúrnej krajiny a tejto oblasti. Na druhej strane turizmus sa musí usilovať, aby sa poľnohospodárstvo mohlo primeranou mierou podieľať na turistických príjmoch týchto oblastí a mohlo ich zužitkovať pre svoj ďalší rozvoj.

V záujme ďalšieho rozvoja poľnohospodárstva v horských oblastiach musia byť zachované a ďalej rozvíjané predovšetkým malé poľnohospodárske podniky, pretože iba tieto zaručujú potrebný minimálny stupeň osídlenia územia. Ak sa má zachovať spôsob ich hospodárenia a existencie, musia mať ako zdroj obživy k dispozícii predovšetkým mimopoľnohospodársku činnosť. Ako najpriaznivejšia sa javí turistika a agroturistika, ktorá zabezpečuje roľníkom zamestnanosť vo vedľajšom pracovnom pomere. Tak ako je turistika existenčnou nevyhnutnosťou pre horské poľnohospodárske podniky, vyžaduje zasa turistika existenciu týchto podnikov, ktoré spoluvytvárajú infraštruktúru, osídlenie a kultúru krajiny. Príroda a krajina zostávajú i naďalej základným kapitálom turizmu a cestovného ruchu.

K ďalším spoločným problémom, ktoré musia spoločne riešiť poľnohospodárstvo a turistika za prispenia štátu, patria:

- zachovanie životného prostredia, ktoré musí zostať aj v nasledujúcich rokoch nedotknuté;
- verejná doprava, ktorá chráni životné prostredie a rozvíja sa v záujme tak miestneho obyvateľstva, ako aj hostí turistického ruchu;
- udržiavanie lesa, ktorý má pre horské oblasti aj v budúcnosti existenčný význam;
- zabrániť rozvoju hospodárskych monoštruktúr, čo znamená udržiavanie a rozširovanie ďalších poľnohospodárskych remesiel, drobnej výroby a priemyslu v horských regiónoch.

Mnohostrannosť a variabilnosť hospodárskych štruktúr, odvetví a podnikov v týchto oblastiach spolu vytvára atraktivitu tohto prostredia pre obyvateľstvo. Pri naznačenom ekonomickom rozvoji majú významnú úlohu štátne subvencie a podpory, ktoré však musia byť chápané ako pomoc pri vlastnej aktivite miestnych štruktúr, ako pomoc pri sebazáchove týchto oblastí. Turistika a poľnohospodárstvo sa dá v rámci poľnohospodárskych podnikov veľmi dobre kombinovať, pričom práve nevhodné výrobné podmienky v horskom hospodárstve umožňujú plný rozvoj takejto kombinácie.

Ako príklad takejto spolupráce môže slúžiť oblasť Adelboden v kantone Bern, v ktorom je sústredených asi 20 % všetkého poľnohospodársky činného obyvateľstva Švajčiarska a na ktorý pripadá aj približne 20 % všetkých poľnohospodárskych podnikov vo Švajčiarsku. Roľníci v horskej oblasti Adelboden sú predovšetkým v zimnom období mimoriadne hospodársky zainteresovaní na zlepšení svojich príjmov tým, že pracujú v cestovnom ruchu, na lyžiarskych vlekoch, lanovkách alebo v lyžiarskych školách.

V týchto činnostiach je zamestnaná viac ako polovica roľníkov tejto oblasti; pričom sa značná časť roľníkov zaoberá súčasne v sezóne aj prenájmom izieb i celých častí bytov turistom.

Ako významné pre udržanie a rozvoj poľnohospodárstva možno označiť i rozširovanie obchodu a remesiel ako samostatných hospodárskych odvetví v tejto oblasti, pretože

okrem celkového zvyšovanie životnej úrovne sa tento rozvoj podieľa aj na zvýšení atraktivity tohto priestoru nielen pre turistov a hostí, ale aj pre tam žijúce poľnohospodárske obyvateľstvo. Tento rozvoj prostredníctvom daní a poplatkov zasa, samozrejme, významnou mierou prispieva k rozširovaniu rozpočtových možností obcí, ktoré potom spätne môžu svojimi investíciami do infraštruktúry zlepšovať výrobné podmienky poľnohospodárov v tejto oblasti.

Na druhej strane treba podotknúť, že rozvoj turistického ruchu má pre poľnohospodárstvo i svoje negatívne vplyvy. V posledných rokoch sa napr. v priebehu jednej generácie v tejto oblasti stratila asi polovica poľnohospodársky obrábanej pôdy, ktorá podľa veľkej stavebnej konjunktúry, v ktorej sa presadzovala predovšetkým výstavba hotelov a tzv. druhého bývania, ako aj turistickej infraštruktúry. Následný vzrast cien poľnohospodárskej pôdy ako konjunkturálny dôsledok týchto procesov vedie jednak k určitému špekulatívnemu predaju pozemkov zo strany domáceho obyvateľstva, a na druhej strane bráni novej výstavbe poľnohospodárskych objektov, domov alebo hospodárskych stavieb pre domáce obyvateľstvo, ktoré nedisponuje tak rozsiahlymi finančnými prostriedkami, aby si mohlo za vysoké ceny pôdu pre tieto poľnohospodárske účely kupovať.

Napriek týmto skutočnostiam je však treba konštatovať, že spolunažívanie cestovného ruchu a poľnohospodárstva, či už ako partnerských oblastí, alebo ako vlastnej agroturistiky, je celkovo dobré.

Poznatky z uvedenej oblasti, ako aj zo švajčiarskeho poľnohospodárstva ako celku, možno hodnotiť tak, že všeobecne prevládajú pozitívne aspekty tohto procesu, pričom sa stále hľadajú nové, efektívnejšie a modernejšie cesty rozvoja.

Významnou novinkou súčasnej agroturistiky vo Švajčiarsku je napr. združenie roľníkov, ktorí poskytujú dovolenku na svojich hospodárstvach. Toto záujmové združenie *Dovolenka na roľníckom dvore* je regionálna záujmová organizácia, členená podľa jednotlivých kantónov a turistických oblastí. Od 1. 1. 1990 vytvorilo toto združenie spolu so Švajčiarskym roľníckym zväzom centrálu pre rezerváciu dovolení na roľníckom dvore. Táto centrála zabezpečuje prostredníctvom počítačového systému dovolenku u všetkých členov združenia, ktorí jej poskytnú ponuky svojich služieb a údaje o svojich podmienkach. Združenie vydáva katalógy a prospekty, pričom posledný z roku 1991 bol vydaný v náklade 35 000 kusov a bol prostredníctvom centra *Švajčiarskeho ústredia cestovného ruchu* rozoslaný prakticky do celého sveta.

V uvedenom poslednom katalógu je napr. zapísaných 80 roľníckych usadlostí so svojimi službami, pričom podmienky pre roľníkov, ktorí služby ponúkajú, sú pomerne prísne. Musia to byť aktívni poľnohospodári, musia poskytovať ubytovanie na veľmi dobrej úrovni, opatera a služby musia byť dodržiavané podľa toho, čo uvádzajú v prospekte, a Združenie ich dodržiavanie kontroluje. Centrála Združenia, ktorá vykonáva rezerváciu pobytov, potom preberá celú administratívu, organizáciu a sprostredkovanie týchto služieb za roľníkov. Hneď v prvom roku existencie tejto rezervačnej služby centrála rozoslala 2 000 prospektov, čo využilo viac ako 600 záujemcov, ktorí aj skutočne tieto roľnícke hospodárstva s agroturistikou navštívili.

Dovolenka na roľníckom dvoje je veľmi populárna. Hostia si pochvaľujú bezprostredný kontakt s prírodou, kontakt so zvieratami i so samotnou roľníckou kultúrou - zvyklosťami a životom priamo na vidieku. Je to veľmi vyhľadávaný spôsob dovolenky najmä pre rodiny s deťmi, hlavne počas prázdnin.

Využívatelia služieb agroturistiky majú väčšinou na jednotlivých hospodárstvach k dispozícii 5-20 lôžok. Niektoré hospodárstva využívajú k tomuto účelu pôvodné staršie budovy rodičovskej generácie, ktoré sú ale uvedené do perfektného technického stavu. Teplá a studená voda, sprchy, prinajmenšom samostatný kuchynský kút, ak nie vlastná kuchyňa, sú samozrejmosťou. Dalším variantom pre ubytovanie hostí sú nadstavby nad pôvodnými obytnými budovami, pričom býva často prenajímané aj celé poschodie domu. Ukazuje sa vhodné neprenajímať len jednotlivé izby alebo lôžka, ale napr. celý kompletný 3-izbový byt, ktorý je na jednom z poschodí rodinného roľníckeho domu ako samostatne fungujúca jednotka pre hostí.

Stravovanie býva poskytované podľa želania - s polovičnou alebo plnou penziou, resp. len s raňajkami. To posledné patrí k samozrejmemu štandardu. Ceny služieb sa pohybuje od 18 CHF za osobu a noc s raňajkami pri jednotlivých prenocovaniach, resp. medzi 60-80 CHF za celý byt.

Mnohé z týchto hospodárstiev poskytujú aj ďalšie dodatočné služby, ako napr. možnosti jazdy na koni, návštevu blízkych kúpalísk a krytých bazénov, iné zasa blízkosť lyžiarskych terénov alebo bežeckých trás, možnosť kúpiť si roľnícke výrobky priamo na farme alebo napr. účasť na celom nedeľnom programe roľníckej rodiny od raňajok až po večeru zdarma, pokiaľ si dotyčný objedná pobyt najmenej na celý týždeň. Ďalšou možnosťou je, že ich domáci na svoju odľahlejšiu usadlosť sami z najbližšej autobusovej alebo železničnej stanice dovezú.

Takáto dovolenka na roľníckom dvore sa pestuje často vo forme predĺžených víkendov alebo v medzisezóne, pričom väčšina (asi 2/3) hostí tejto formy turistiky sú domáci švajčiarski hostia, zo zahraničných majú najpočetnejšie zastúpenie občania zo SRN.

Treba len veriť, že všetky tieto pozitívne poznatky a skúsenosti nájdu uplatnenie aj u nás.

Ing. Zdenek Š t a s t n ý , CSc., Sociologický ústav SAV, Bratislava